

All rätt i världen

AV-nummer 100752tv 1-12

All rätt i världen är en serie på tolv korta program som berör mänskliga rättigheter. Varje program som är fem minuter långt anknyter till artiklarna i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna eller till FN:s konventioner om mänskliga rättigheter. Varje program i serien har ett likartat upplägg. Först introduceras respektive program av producenten Nadia Jebril. Därefter framträder personer som på olika sätt har engagerat sig i mänskliga rättigheter. I programmen medverkar både ungdomar och äldre erfarna experter på olika områden. Mänskliga rättigheter är ett ämne som ständigt är aktuellt. I världen och i vårt eget land sker det dagligen brott mot de mänskliga rättigheterna. Programserien *All rätt i världen* vill göra tittaren medveten om detta. Serien vill uppmärksamma vilka rättigheter utsatta grupper, såsom t.ex. kvinnor och barn, har enligt FN. Samtidigt visar också serien att människor har skyldigheter mot varandra. Genom att se programmen och diskutera dess innehåll kan elever få större kunskap om mänskliga rättigheter och förhoppningsvis också engagera sig i ämnet. Serien uppmanar till reflexion över sitt eget och andras beteende. En del av de unga personer som medverkar i programmen kan genom sitt engagemang för mänskliga rättigheter bli förebilder för andra ungdomar.

Hur programserien *All rätt i världen* kan användas

Målet är att programserien *All rätt i världen* skall kunna användas på ett fruktbart sätt i högstadieskolans undervisning om mänskliga rättigheter. Ämnet anknyter i hög grad till demokrati. De korta, fem minuter långa programmen, är lämpliga att använda som utgångspunkt för diskussioner och problembaserad undervisning. Programmen kan snabbt aktivera elevernas tankar om mänskliga rättigheter. Dessutom kan kortare program, som läraren hjälper till att kommentera, göra det lättare för elever att hänga med i undervisningen. Information presenterad i form av rörliga bilder är något som ungdomar i allmänhet uppskattar. Programmen kan exempelvis användas för att sätta igång en lektion eller avsluta en lektion. Eleverna kan naturligtvis också få i uppgift att titta på och reflektera kring olika program utanför lektionstid.

Sammanfattning av respektive program i serien *All rätt i världen*

Varför mänskliga rättigheter?

AV-nummer 100752tv 1

I programmet möter vi judinnan Hédi Fried som överlevde förintelsen. Hon berättar om judestjärnorna som hon själv och andra judar tvingades bära. Nästa steg var att de blev placerade i ghetton, innan de slutligen skickades iväg till Auschwitz. Hon minns vänner som mördades och beklagar att historien upprepar sig i vår egen tid. Folkmorden i Rwanda och Kongo är en kopia av historien, menar hon. Fried vill inte att det som hände henne själv skall behöva hända någon annan. Hon betonar hur viktigt det är att inte vara för godtrogen. Orättvisor måste kraftfullt bemötas innan det är för sent.

I programmet berättar även Christina Ulfsparre från Röda Korset om FN:s tillkomst och betydelse. FN:s 30 artiklar om mänskliga rättigheter från 1948 är en förutsättning för världsfred. De mänskliga rättigheterna är universella och gäller för alla i hela världen.

Trots att FN har vissa problem är det ändå denna organisation som länderna i världen måste sätta sitt hopp till. Stater som inte bryr sig om FN blir utpekade. Vi måste utgå från FN när vi talar om en bättre värld, menar Ulfsparre.

Påverka världen!

AV-nummer 100752tv 2

Linus Dunkers studerar datakunskap vid Linköpings universitet. Efter att ha träffat en präst som berättat om situationen i Afrika bestämde sig Linus för att försöka påverka världen. Han startade företaget Tanzaniaprojektet. Genom detta har han försett skolor i Tanzania med datorer som anses uttjänta i Sverige. Han har också hjälpt en by i Tanzania med att skapa ett fungerande vattenförsörjningssystem. Linus anser att det går att göra stor skillnad, trots att det är lätt att känna sig uppgiven och blockerad. Även Mikael Botnen Diamant som jobbar på Zenit – Sidas globala forum för unga, uppmanar oss i programmet till att försöka påverka världen. Det som händer i omvärlden påverkar oss. Därför bör man engagera sig och det krävs egentligen inte så mycket att bidra med något. Varje person, menar han, bör ställa sig följande frågor: Vad blir jag arg på? Hur kan jag påverka?

Diskriminering

AV-nummer 100752tv 3

André Johansson, bostadspolitisk utredare på hyresgästföreningen, undersöker hur det är med diskriminering på den svenska bostadsmarknaden. Tillsammans med Zrian Shwani som agerar testperson ringer de upp ett hundratal fastighetsföretag. På frågan om det finns lediga lägenheter bemöts de i 30 % av samtalen på olika sätt. Tendensen är tydlig: har man ett utländskt namn får man fler frågor och nekas oftare lägenhet än om man har ett svenskt namn.

André Johansson efterlyser därför en handledning för hur svenska fastighetsföretag hyr ut lägenheter. I programmet tar även Elena Namli, lektor i etik, upp några allmänna resonemang som har med diskriminering att göra. De som har makten diskriminerar för att vinna på det, menar hon. Dessutom är det svårt att få bort diskriminering. Namli anser att det både krävs politiskt arbete och att enskilda människor tar ställning för att minska diskrimineringen i samhället.

Yttrandefrihet

AV-nummer 100752tv 4

Lotta Gröning, debattredaktör på Aftonbladet, ger sin syn på yttrandefrihetens betydelse. Att lyfta fram dem utan makt är en viktig uppgift för massmedia. Det måste vara högt i tak i en demokrati och människor måste få lov att tycka vad de vill så länge det inte skadar andra. Utan en levande debatt riskerar samhället att bli en diktatur, menar Gröning.

Även justitiekansler Göran Lambertz beskriver, i programmet, varför det är så viktigt att yttrandefriheten finns. För demokratins skull måste alla perspektiv finnas med. För att skydda enskilda personer och vissa grupper i samhället måste det emellertid också finnas vissa begränsningar i yttrandefriheten. Exempel på sådana begränsningar är hot, förtal och kränkningar av olika slag. Som justitiekansler är Lambertz uppgift att i enskilda fall tillämpa lagen och avgöra när yttrandefriheten passerar en gräns.

Våga vittna

AV-nummer 100752tv 5

I programmet framträder Evelina Sameland. Som sextonåring bevittnade hon ett mord på en ung person. Trots att hon blev hotad ställde hon upp som huvudvittne i rättegången mot gänget som utfört mordet. Hon berättar om sömnlösa nätter och den stora mentala press som hon utsattes för under rättegången. Trots allt det smärtsamma hon fick genomleva anser Evelina att det var värt att vittna. Gärningsmännen blev fällda och hon stod upp för familjen till ynglingen som blev mördad. Anette Wennersten, brottsofferstödjare, understryker i programmet hur viktigt det är att vittna för att upprätthålla de rättigheter och skyldigheter som man har i ett samhälle. Många är tyvärr rädda för hot och vågar inte vittna. Vittnesmål är ofta avgörande i rättsprocessen. Därför är det, menar Wennersten, extra viktigt att ställa upp som vittne.

Räknas min åsikt?

AV-nummer 100752tv 6

Marith Welin-Berger berättar om sitt kårarbete på gymnasiet Norra Real i Stockholm. Tillsammans med andra elever arrangerade hon en modevisning på skolan. Pengarna som denna drog in gick oavkortat till behövande människor i Albanien. Trots de goda syften som modevisningen hade var många lärare kritiska, menar Marith. Först i efterhand fick eleverna ett erkännande för vad de åstadkommit. Marith är trött på att behöva prata för sin sak och besviken på vuxna som inte lyssnar.

I programmet uttalar sig även Simone Ek om ungas rätt att ha en åsikt. Fram till sin pension var hon yrkesverksam på Rädda Barnen och var med och skrev barnkonventionen. Vuxna måste visa respekt för barns åsikter, menar Ek, och hänvisar till barnkonventionens artikel 12. Hennes uppfattning är att man skall bråka för sina rättigheter i samhället. De vuxna har fattat mängder av dåliga beslut i världen. Därför anser hon att unga bör få komma till tals för att skapa en bättre värld.

Maskrosbarn

AV-nummer 100752tv 7

I programmet möter vi Therese Eriksson och Denise Madsen. Båda är ungdomar som haft otrygga uppväxtförhållanden. Alkoholism och bristande vuxenansvar i hemmet har hört till deras vardag. Trots detta har de båda tjejerna lyckats växa sig starka. Tillsammans har de bildat en förening med namnet "Maskrosbarn". Syftet med föreningen är att stödja barn med trasslig uppväxt. Genom föreningen får dessa barn någon att prata med om sina problem. Dessutom vill föreningen ändra på de fördomar som finns om barn som växer upp i hem med missbruk.

För att ta till vara på barnens rätt i samhället finns också BRIS. Dess förbundsordförande heter Ingela Thalén. I programmet säger hon att det är viktigt att andra griper in när föräldrar inte klarar av att ta hand om sina barn. Enligt barnkonventionen har barn rätt till en trygg uppväxt. Det är ett problem att många föräldrar inte lyssnar på sina barn, menar Thalén.

Hon betonar att barn har rätt till sina föräldrar. Det är dock inte alltid så att föräldrar har rätt till sina barn.

Kvinnors rätt

AV-nummer 100752tv 8

Olle Lundberg är en ung kille som är feminist. Att Sverige beskrivs som världens mest jämställda land säger mer om hur illa det är ställt i världen, menar Olle. Även om Sverige har kommit en bit på vägen när det gäller jämställdhet mellan kvinnor och män finns det fortfarande mycket att göra. Olle betonar att det i Sverige, både inom politiken och i yrkeslivet, är män som dominerar på kvinnors bekostnad. Han anser att det är viktigt att peppa kvinnor istället för att trycka ner dem. Hans vision är att vi, oavsett kön, skall födas med samma förutsättningar att lyckas i livet.

I programmet möter vi även Åsa Carlman som delar Olle Lundbergs åsikter. Carlman är informatör i organisationen "Kvinna till kvinna". Mänskliga rättigheter skrevs för både män och kvinnor. Ändå kränks kvinnor och behandlas som om de inte är lika mycket värda som män. En förutsättning för demokrati är att män och kvinnor är jämställda, menar Carlman.

Hon påpekar att man inte behöver sätta etiketten feminist på sig själv för att anse att kvinnor och män är lika mycket värda

Rättvis handel

AV-nummer 100752tv 9

Västvärldens konsumtionsvanor har tillsammans med miljöförstöringen skapat en värld där människor i fattiga länder arbetar under slavliknande förhållanden. Ida Nordenberg är en ung tjej som reagerat mot detta. I programmet berättar hon om sitt arbete med att sköta butiken Sally Anne vars syfte är att befrämja en rättvisare handel. Butiken drivs i Frälsningsarméns regi. Ida Nordenberg anser att kläder som produceras i u-länder är alldeles för billiga. Konsumenter måste ta ett större ansvar och vara beredda att betala de fattiga länderna mer pengar för deras varor.

Även Katinka Svanberg, forskare i folkrätt, uttalar sig i programmet. Hon anser att det är fel att företag tjänar pengar på att mänskliga rättigheter kränks. De låga lönerna i de fattiga länderna gör att företagen förlägger sin produktion dit, trots att barn hänsynslöst utnyttjas som arbetskraft. Svanberg menar att press måste sättas på regeringar och företag så att de följer de mänskliga rättigheterna.

Civil olydnad

AV-nummer 100752tv 10

I programmet diskuterar Ola Mattson, generalsekreterare på Svensk Freds- och Skiljedomsföreningen, begreppet civil olydnad. Om man vill förändra en lag genom att man själv bryter mot den kallas det för civil olydnad. Grundregeln för civil olydnad är dock att man inte använder våld och att man gör saker öppet, utan att vara maskerad. Ola Mattson menar att det finns en mängd missuppfattningar om civil olydnad. Många förstår inte hur viktig civil olydnad har varit för mänskliga rättigheter och demokratins utveckling. Genom civil olydnad fick exempelvis kvinnor rösträtt i Sverige, säger Mattson. Han hävdar att motsatsen till civil olydnad är mycket värre. De värsta folkmorden i världen har begåtts i länder där man fostrats till lydnad. Exempel på länder som haft en lydnadskultur är Tyskland och Rwanda. Mattson betonar att folkrätten ger oss en skyldighet att sätta oss emot vissa beslut. I programmet berättar även Maja Backlund hur hon i praktiken tillämpat civil olydnad. Som ung aktivist reste hon till Skottland där hon blockerade en kärnvapenbas. Hon beskriver sina upplevelser och mötet med polisen. Denna gång fick hon en varning. Nästa gång blir det böter eller fängelse. Maja är dock stolt över vad hon gjort av personlig övertygelse. Hon säger sig vara beredd att ta kritik och sitt straff

Mobbning

AV-nummer 100752tv 11

Högstadieläroaren Miriam Elouard berättar om arbetet mot mobbning på Tappströmskolan på Ekerö utanför Stockholm. Själv ingår hon i en aktionsgrupp mot mobbning på skolan. Genom s.k. kamratstödjare får hon reda på vilka som är mobbare och mobbade. Därigenom kan de mobbade uppmärksammas och få hjälp. Samtidigt hämtas mobbarna i klassrummen och får skämmas för sitt beteende.

Även Lars Arrhenius medverkar i programmet. Som barn- och elevskyddsombud på Skolverket får han ta hand om de värsta fallen av mobbning ute på skolorna. Han berättar om mobbade elever som mår så dåligt att de inte orkar gå till skolan. I Sverige råder skolplikt, samtidigt måste den som går i skolan ha rätt till en trygg miljö. Arrhenius beskriver hur den svenska lagstiftningen beträffande mobbning har förändrats. Genom en ny lag som kom 2006 tvingas idag skolorna ta ett större ansvar för mobbning. Det är numera skolornas skyldighet att stoppa mobbningen.

Asyl

AV-nummer 100752tv 12

I programmet möter vi Mohammed Abo Daya som flytt från Gaza. I Sverige söker han ett värdigt liv med demokrati och ett rättssystem. På grund av sina politiska åsikter har han blivit förföljd och skjuten i ansiktet. Om han hade stannat kvar i Palestina hade han blivit gripen och torterad. Daya berättar att han levit 29 år som flykting. Han säger sig vara född som flykting och att ordet flykting har blivit en del av hans personlighet.

I programmet framträder även Dick Clomé som arbetar på Röda korset med flyktingfrågor. Han berättar att asyl är ett skydd för den som kränks i sitt hemland eller riskerar att kränkas om man tvingas tillbaks. Clomé redovisar också de fem grunder som gäller om man skall få flyktingstatus av FN. Han berättar att det idag är 40 miljoner människor som är flyktingar. Endast 10 procent av dessa tar sig från sitt land. Många av flyktingarna hamnar i närområden som själva har stora problem.

Att ta reda på och diskutera:

Program 1 – Varför mänskliga rättigheter?

1. Hédi Fried talar om att det är viktigt att göra motstånd på ett tidigt stadium för att hindra att brott begås mot de mänskliga rättigheterna. Vad är i övrigt viktigt att göra för att förintelsen inte skall upprepa sig?
2. FN tog tag i frågan om de mänskliga rättigheterna i samband med andra världskrigets slut. Studerar man historien ser man att mänskliga rättigheter började diskuteras tidigare. När och varför? Vilka följder fick det att mänskliga rättigheter började diskuteras?
3. Studera FN:s 30 artiklar om de mänskliga rättigheterna. Vilka av dem anses vara de mest grundläggande?
4. Hur arbetar FN för att förverkliga sina mål om de mänskliga rättigheterna?
5. Christina Ulfsparre säger att vissa stater blir utpekade om de inte följer FN. Man brukar tala om "shame on you-principen" för dessa stater. Är det tillräckligt att stater får skämmas eller krävs det något mer för att de skall förbättra sig?
6. Vilka är FN:s största problem?

Program 2 – Påverka världen!

1. Varför är det inte fler människor som försöker påverka världen i positiv riktning?
2. Vad kan man göra för att förändra människors attityd till världsproblemen och göra dem mer engagerade i mänskliga rättigheter?
3. Diskutera i klassen vad ni enskilt och gemensamt kan göra för att påverka världen i positiv riktning. Vad kan ni göra för de mänskliga rättigheterna? Vad är ni beredda att göra? Finns det något gemensamt projekt ni är villiga att dra i gång i klassen? (t.ex. insamling, fadderbarn m.m.)

Program 3 – Diskriminering

1. I programmet konstateras att det förekommer diskriminering på den svenska bostadsmarknaden. Hur kommer det sig att hyresgästföreningar diskriminerar personer som har utländska namn?
2. Kan du komma på några andra fall av diskriminering i det svenska samhället? Har du några egna erfarenheter av diskriminering?
3. Vilka av FN:s artiklar om de mänskliga rättigheterna har med diskriminering att göra?
4. Vad görs för att förhindra diskriminering i Sverige och vad kan ytterligare göras?

Program 4 – Yttrandefrihet

1. Varför anser personerna i programmet att det är så viktigt med yttrandefrihet?
2. Varför finns det också begränsningar i yttrandefriheten?
3. Är den svenska demokratin ibland för tolerant när det gäller yttrandefriheten. Är det t.ex. rätt att man genom yttrandefriheten gör det möjligt för partier som Sverigedemokraterna att uttala sina åsikter och vinna politisk makt?

Program 5 – Våga vittna

1. Varför är det viktigt att ställa upp som vittne?
2. Trots psykisk ohälsa ångrar inte tjejen i programmet att hon ställde upp som vittne. Varför tycker hon att det har varit mödan värt att vittna?
3. Hot mot vittnen är något som har ökat i det svenska samhället. Hur skall man komma till rätta med detta problem?

Program 6 – Räknas min åsikt

1. Tjejen i programmet har haft problem med att lärare inte lyssnar på henne. Kan du känna igen dig i hennes situation?
2. Hur fungerar det på din skola, lyssnar lärare och elever på varandra?
3. Vad skall man göra för att barn och ungdomar bättre skall få komma till tals?
4. I programmet hänvisas till FN:s barnkonvention, artikel 12. Vad står det i denna?

Program 7 – Maskrosbarn

1. Vad är ett s.k. maskrosbarn?
2. Varför finns det maskrosbarn?
3. Hur försöker tjejerna i programmet hjälpa maskrosbarn?
4. Trots trasslig uppväxt har tjejerna i programmet klarat sig bra. Hur kommer detta sig?
5. Studera FN:s artikel 22 och artikel 25. Vad står det i dessa om barns rättigheter?

Program 8 – Kvinnors rätt

1. Hur kommer det sig att så många kvinnor är förtryckta i världen?
2. Vad kan göras för att förbättra kvinnors situation i världen?
3. När fick kvinnor rösträtt i Sverige? Hur kommer det sig att de till slut fick rösträtt?
4. Hur är det med jämställdheten i det svenska samhället idag? Vad anser den unge killen i programmet?

Program 9 – Rättvis handel

1. Hur kommer det sig att många företag idag har sin produktion i länder där mänskliga rättigheter inte accepteras?
2. Vilket moraliskt ansvar har de västerländska företagen beträffande de slavlika arbetsförhållandena som råder på exempelvis jeansfabriker Kina?
3. Försök att göra en grov kartläggning hur det ser ut med barnarbete i världen av idag?
4. När är man enligt FN inte längre ett barn? Vad säger barnkonventionen om barnarbete?
5. Studera hur det har sett ut med barnarbete i Sverige genom historien?
6. Varför är det svårt att få bort barnarbete i många länder?
7. I programmet talas det om att sätta press på regeringar och företag för att skapa en rättvisare handel. Hur skall detta gå till?
8. Vad kan du göra som konsument för att skapa en rättvisare handel?

Program 10 – Civil olydnad

1. Vad är civil olydnad?
2. Varför anser Ola Mattson att det är så viktigt med civil olydnad?
3. Varför anser han att motsatsen till civil olydnad är farligt?
4. Tycker du att den unga tjejen i programmet gjorde rätt då hon åkte till Skottland och blockerade en kärnvapenbas? Motivera ditt svar.

Program 11 – Mobbing

1. Hur jobbar man mot mobbning i skolan som skildras i programmet?
2. Hur jobbar man mot mobbning på din skola? Finns det något mer som kan göras för att minska mobbning och i så fall vad?
3. Hur har lagstiftningen i Sverige förändrats när det gäller mobbning?
4. Studera FN:s artikel 5. Vad står det här om mobbning?

Program 12 – Asyl

1. Vad betyder ordet asyl?
2. Vilka fem grunder skall man uppfylla om man skall få flyktingstatus av FN?
3. Ibland talar man om illegala (olagliga) flyktingar. Finns det egentligen illegala flyktingar?
4. Vad flyr de flesta flyktingar ifrån?
5. Hur många flyktingar finns det i världen idag? Hur många av dessa lyckas lämna sitt land?
6. Hur skall man förhindra att antalet flyktingar inte växer i världen?
7. Studera den svenska invandrings- och flyktingpolitiken genom historien? Hur har denna förändrats över tid?
8. Vad skall man säga om den svenska invandrings- och flyktingpolitiken av idag?